

УРБАНІСТИКА ТА ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ. ТРАНСПОРТНІ СИСТЕМИ

*Кірін Роман Станіславович, доктор юридичних наук, ст.н.с., доц.,
провідний науковий співробітник відділу економіко-правових проблем
містознавства Ін-ту економіко-правових досліджень НАН України*

НОРМИ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛА МІСТОБУДІВНОГО ПРАВА

Відносини у сфері містобудівної (далі – МБ) діяльності, відповідно до ч. 1 ст. 3 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» («Законодавство у сфері містобудівної діяльності») регулюються Конституцією України, Цивільним, Господарським і Земельним кодексами України, цим законом, законами України «Про Генеральну схему планування території України», «Про основи містобудування», «Про архітектурну діяльність», «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду», «Про землеустрій», іншими нормативно-правовими актами [1].

Тож, для того, щоб визначити місце і роль зазначених законодавчих актів у регулюванні МБ-відносин, і перш за все – конституційних норм, слід з'ясувати, в загальному уявленні, предмет регулювання МБ-законодавства, адже у рамковому законі [1] він безпосередньо не визначений. Окреслити сукупність відносин, що регулюються нормативно-правовими актами, віднесеними до джерел МБ-права, можна двома шляхами. По-перше, слід диференціювати об'єктно-суб'єктний склад містобудування, який пропонується у ст. 4 закону [1], а по-друге, проаналізувати зміст поняття «містобудування» («містобудівна діяльність»), розуміння якого запропоноване у ст. 1 Закону України «Про основи містобудування» [2].

У першому випадку об'єкти містобудування поділяються на: 1) об'єкти державного та регіонального рівня: 1.1) планувальна організація території; 1.2) система розселення; 1.3) система взаємопов'язаного комплексного розміщення об'єктів промисловості, транспорту, інженерної та соціальної інфраструктури; 1.4) функціональне зонування території держави, регіону (груп областей), території Автономної Республіки Крим (далі – АРК), областей, адміністративних районів; 2) об'єкти місцевого рівня: 2.1) планувальна організація території населеного пункту, його частини (групи земельних ділянок); 2.2) спільна планувальна структура, об'ємно-просторове рішення, інженерно-транспортна інфраструктура, комплекс об'єктів будівництва.

Подібне трактування поняття «об'єкт діяльності» або «об'єкт відносин», як уявляється, аж ніяк не сприяє однозначності розуміння власне МБ-відносин, оскільки воно не розкриває ані виду благ ані виду діянь суб'єктів, з приводу яких останні й вступають у ці відносини.

Щодо суб'єктного складу містобудування, до якого віднесені: 1) органи виконавчої влади; 2) Верховна Рада АРК, Рада міністрів АРК; 3) органи місцевого самоврядування (далі – ОМС); 4) фізичні та юридичні особи, то й тут ситуація виглядає неоднозначною, адже надалі закон [1, ст. 6] окремо виділяє і інші групи суб'єктів, а саме: а) суб'єкти управління містобудуванням; б) суб'єкти - уповноважені органи містобудування та архітектури; в) суб'єкти – органи державного архітектурно-будівельного контролю. При цьому залишається відкритим питання про категорію «суб'єктів регулювання містобудування», які в законі про регулювання містобудування навіть не виокремлюються. При визначенні співвідношення цих понять слід враховувати, що суб'єкти управління та суб'єкти регулювання дійсно взаємопов'язані і взаємодоповнюють одне одного, проте якщо діяльність суб'єктів державного управління спрямована на реалізацію функцій держави у МБ-сфері, організацію та впорядкування МБ-відносин, то діяльність суб'єктів державного регулювання направлена на створення умов для здійснення МБ-діяльності. Такі положення мають бути враховані при розробці Містобудівного кодексу України.

Використання аналізу поняття «містобудування», хоча і не у повній, натомість очевидно у більшій мірі сприяє уявленню про предмет МБ-законодавства. Зокрема, серед суб'єктів містобудування виділені: 1) державні органи; 2) ОМС; 3) підприємства, установи, організації (далі – ПУО); 4) громадяни, об'єднань громадян. Відносно кола об'єктів містобудування, визначених у законі [2] як діяльність, то їх можна охарактеризувати низкою наступних ознак: 1) діяльність є цілеспрямованою; 2) діяльність спрямована на створення та підтримання повноцінного життєвого середовища; 3) діяльність включає: 3.1) прогнозування розвитку населених пунктів і територій; 3.2) планування, забудову та інше використання територій; 3.3) проектування, будівництво об'єктів містобудування, спорудження інших об'єктів; 3.4) реконструкцію історичних населених пунктів; 4) діяльність забезпечує: 4.1) збереження традиційного характеру середовища; 4.2) реставрацію та реабілітацію об'єктів культурної спадщини; 4.3) створення інженерної та транспортної інфраструктури.

Отже, виходячи з представлених результатів аналізу базових понять МБ-законодавства, розглянемо окремі положення Конституції України [3], яка безперечно є основою для всієї сукупності джерел МБ-

права і регулює такі види відносин, що прямо чи опосередковано відносяться до групи містобудівних або тісно пов'язаних з ними (конституційних, адміністративних, муніципальних, виборчих тощо).

1. До повноважень Верховної Ради України належить утворення і ліквідація районів, встановлення і зміна меж районів і міст, віднесення населених пунктів до категорії міст, найменування і перейменування населених пунктів і районів [3, п.29 ст. 85].

2. Виключно законами України визначається статус столиці України; спеціальний статус інших міст [3, п.16 ст. 92].

3. Виконавчу владу в областях, районах, Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації (офіційне тлумачення положення ч.1 ст. 118 надано в Рішеннях Конституційного Суду України (далі – КСУ) № 21-рп/2003 від 25.12.2003 р., № 9-рп/2005 від 13.10.2005 р.). Особливості здійснення виконавчої влади у містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України [3, ст. 118].

4. Систему адміністративно-територіального устрою України складають: АРК, області, райони, міста, райони в містах, селища і села (офіційне тлумачення ч.1 ст. 133 надано в Рішенні КСУ № 11-рп/2001 від 13.07.2001 р.). Міста Київ та Севастополь мають спеціальний статус, який визначається законами України (офіційне тлумачення положення ч.3 ст. 133 надано в Рішеннях КСУ № 21-рп/2003 від 25.12.2003 р., № 9-рп/2005 від 13.10.2005 р.) [3, ст. 133].

5. АРК здійснює нормативне регулювання з питань містобудування і житлового господарства [3, п. 4 ст. 137].

6. Місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України (офіційне тлумачення ч.1 ст. 140 надано в Рішеннях КСУ № 12-рп/2002 від 18.06.2002 р., № 21-рп/2003 від 25.12.2003 р.). Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України (офіційне тлумачення положення ч.2 ст. 140 надано в Рішеннях КСУ № 21-рп/2003 від 25.12.2003 р., № 9-рп/2005 від 13.10.2005 р.). Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через ОМС: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи (офіційне тлумачення положення ч.3 ст. 140 надано в Рішенні КСУ № 21-рп/2003 від 25.12.2003 р.). ОМС, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради. Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад (офіційне тлумачення ч.5 ст. 140 надано в

Рішенні КСУ № 11-рп/2001 від 13.07.2001 р. [3, ст. 140].

7. До складу сільської, селищної, міської, районної, обласної ради входять депутати, які обираються жителями села, селища, міста, району, області на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Строк повноважень сільської, селищної, міської, районної, обласної ради, депутати якої обрані на чергових виборах, становить п'ять років. Припинення повноважень сільської, селищної, міської, районної, обласної ради має наслідком припинення повноважень депутатів відповідної ради [3, ст. 141].

8. Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їх спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад (офіційне тлумачення ч.1 ст. 142 в Рішенні КСУ № 11-рп/2001 від 13.07.2001 р.). Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для спільних проектів або для спільного фінансування комунальних ПУО, створювати для цього органи і служби [3, ст. 142].

9. Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними ОМС управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні ПУО, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції (офіційне тлумачення положень ч.1 ст. 143 надано в Рішенні КСУ № 10-рп/2010 від 01.04.2010 р.) [3, ст. 143].

Список використаних джерел та літератури:

1. «Про регулювання містобудівної діяльності» : Закон України від 17 лютого 2011 р. №3038-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>.

2. «Про основи містобудування» : Закон України від 16 листопада 1992 р. № 2780-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12>.

3. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?find=1&text>.